

ՕՐԱԿԻՐ ԱՅԼԱԲԱՆԱԿԱՆ

24 ՄԱՐՏ

ԵՐԱՐՈՐԴ ԹԱՐԻ 1862

ԹԻՒ 44

ԽՆՐԵՆԵԿՈՉ ԼՐԵԲԵՐ ՄՐ ԽՈՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Եյս միջոցիս մեղի մէկ ինքնակոչ Լռաբեր մըն ալ յաճախելով միակերպ Ազգային հարեւոր լուրեր կը հաղորդէ.

Ընցեալ օր այս Լռաբերը բռնկելով մը վրաս գալով զարմանալի ու միանգամայն անհաւատաւի բուր մը հաղորդեց, որուն վըսյօք մէջերնիս առ հետեւեալ երկար ու ջերմ խօսակցութիւնները անցաւ.

ԼՐԱԲԵՐԸ

«Լուսեցիր Պ. Խմբագիր. այս տարի այս բնագ տօն սահմանեցին» :

ՊԱՏԱՄԱԿԱՆ

— Խնչ ըսելէ «Տօն սահմանեցին» :

Լ. Այսինքն՝ կիրակի հաստատեցին» :

Պ. Արո՞նք:

Լ. Հայերը :

Պ. Ար մասը :

Լ. Չեմ հասկընար. որոշ ըսէ :

Պ. Այսինքն, Եկեղեցակա՞նք թէ աշխարհականք :

Լ. Են յայտնի չեմ գիտեր, բայց այն օրը Հայոցմէ ոմանք խանութիւնն չի բայցին, մանաւանդ Ձերմեռանդ Մասիսը, որ մինչեւ անգամնոյն օրուան օրական թերթնալչի հանեց կիրակին չաւրելուն համար:

Պ. Վոկէ բան մը չելեբր, կ'ուզեսնէ դուն ալ վաղը խանութդ մի՛ բանար, ու թէ որ բանիդ կուգայ նէ տարի մըն ալ դոց պահելով ու պատէ, ո՞վ ինչ կինայ ըսելըեզի:

Լ. Թաղութիւն կը մէք Պ. Խմբագիր, անմանք չէ. հապա տին օրը քանի մը առաջ աշխարհականներ (օրո՞ւ յէ ին էր՝ Եկեղեցւոյ կառավարութիւնը Առաջարկաւութիւն քարտողը), շեռակ Մայր Եկեղեցին երթալով՝ ի պատիւ և ՚ի միշտասկ այն օրուան հանդիսաւոր Պ. Պատարագ մատուցանել տուին:

Պ. Արո՞ւն հրամանաւը:

Լ. Գերապատիւ Տեղապահ Եպիսկոպոսին:

Պ. Պատարագիչ Վահանան ո՞վ էր :

Լ. Ա. Երաւանալէմի Առաքելական Ծժոռոյն փոխանորդ Գ. Տ. Տասհակ վարդապետը:

Պ. Տասհակ վարդապետը:

Լ. Եյս, որ զինի Ա. Պատարագին՝ զինքն արմանավայել մէծարանօք պատուեցին:

Պ. Մոնք խիստ բարի բայց ասոնցմէ բնաւ Տօն կամ Կիրակի հաստատել չելեբր եղայր. քանզի պատմածիդ նայելով այնպիսի միշտակաց արժանի օր մը, որ արդէն Ա. Եկեղեցին ամեն տարի փառաւարապէս կը յիշտափէ յառակ շաշրականներով ու մաղթանքներով, սոյն օրը մէկ քանի ամենաբարեպանչու ու ամենաջերմուանի, մանաւանդ կրօնական ամենախոր զգացմունքներով լցուած անձինք միանալով գայեր՝ հրամանաւ Սրբազնն Տեղապահին՝ ըստ օրինի Հոգեւոր հանդէս մը կատարեր են Եկեղեցւոյ մէջ. թէ որ կը փափագիս նէ (բաց ՚ի մէծ պահոց օրերէն) գունալ ինքիրմէգ այս կերպ բանի մը վրայ գիտաւորութիւն դնելով՝ դնա ուղած Եկեղեցիդ, ու մինչեւ անգամ թէ որ կարողութիւնդ կը ներէ, ժամանակի Ա. Պատիփարիքին. Սուրբ պատարագ մատուցանել առւր. բնաւ մէկը բեզի բան մը չի կրնար ըսել, կամ գիտաւորութիւնդ արգիլել:

Լ. Կամ ես չեմ կրնար կոր հասկցնել, և կամ գուն չես հասկնար, կամ թէ հասկնալ չես ուզեր կոր Պ. Խմբագիր :

Պ. Վոր եւել եւելօք վարանիլ պէտք չէ մարդ կասկածու. զի այս եղելուն մէջ հասկընալու չի հասկընալու բան չի կայ. Եղածը քուին վկայութդ հրապարակի ելած ըլլալով անոր մէջ ծածկեալ խորհուրդ մը կամ գաղտնի նպատակ մը ըլլալուն կասկած ըլլուիր, ըստ իմ կարծեացու:

Լ. Կամ կած ըլլուիր համար գուն ալ մի... կամ թէ գուն ալ մի չի հոսկնալ սկսեցիր ...

Հիմա այս բանիս մէջ ներքին նպատակ մը չեկայ ։ ։ կամ թէ եղածը ըստ կանոնի օրինաւոր բան մըն է ։ ։ անկելծաբար չի պատասխանե՞ս :

Պ. Գնա՞ բանդ աղբար , իս նորանոր աղէտքներու մի հանգպյներ . Ի՞նչ ըսել կուղես , մինչեցարդ այս օրինակ բաներու վրայ ըրած խորհրդածութիւններէս՝ յայտնած կարծիքներէս քաշած նեղութիւններս ու կրած վնասներս մոռնալով վերասոին սկսմնոյն նեղութիւններն ու վնասները վրաս հրաւիրել , առ բանիդ վրայ իմ անյաղթեր կարծիք յայտներով , կամ առոր վրայօք ըստ իրաւանց մէկ քանի խօսքեր ըներով . ։ ։

Լ. Առ ի՞նչ խօսք է խմբադիր , ծմարտութիւն ըսել մեղքը է , կամ թէ կարծիք յայտնելը յանցանքը է , հիմա ամեն մարդ , մանաւանդ խելացի պահնքն քաղաքակրթել մարդիկ «ԱՅՐԾՎԻՔԻ Ե.Օ.Ա.Տ.» չե՞ն պօռար կը :

Պ. Ե՞յ ։ ։ կը պօռան , կը գոչե՞ն , ժողովներու մէջ բարձրանայն կատենաբանեն , խոշոր զրերով կը հրատարակեն , խորհրդածութիւն խորհրդածութեան վրայ կը յաւելցնեն , փաստ վաստի վրայ կը դիմե՞ն , բայց մի միայն իրենց կարծեաց աղաւառութեանը համար . նիւթապէս տկար Արևելեանին ու իր կողմնակիցներուն՝ սոյն աղաւառութենէ սակաւ ինչ մաս մը չեն շնորհեր , ու չի շնորհենքն իդաս՝ ամեն կերպիւ ամեն ու զանցնին ընեն , ըսեն , գըրեն ու հրատարակեն , մէկ ուրիշ մալ իրենց դէմբան մը ըրած ու խօսած ատենը չի թողուն , ու չի թողնելու համար ալ ան մարդուն չորս դիմ կապելով ամեն կողմնակ զինք նախատեն ու հալածեն . Ե՞ն բնաւ չեմ կը հալածեն զինք :

Լ. Կը հալածե՞ն ։ ։ կարծեաց աղաւառութիւնը չե՞ն շնորհեր ։ ։ առ ի՞նչ կերպ խելացի կամ քաղաքակրթեալ մարդիկ յանցանը միանք , երբ այդ աղաւառութիւնը միայնակ իրենց սեփականերով ամեն ու զանցնին ընեն , ըսեն , գըրեն ու հրատարակեն , մէկ ուրիշ մալ իրենց դէմբան մը ըրած ու խօսած ատենը չի թողուն , ու չի թողնելու համար ալ ան մարդուն չորս դիմ կապելով ամեն կողմնակ զինք նախատեն ու հալածեն . Ե՞ն բնաւ չեմ կը հալածեն զինք :

մը հետևիլով պատշաճ տեսած ըլլան :

Պ. Ես բնաւ ատոնց մէկը չեմ զիտեր պարոն , սա միայն յայտնի գիտեմ որ՝ Աքասապ թագաւորին այն Մարգարէին ըսածին պէս՝ տարիէ մը ՚ի վեր Արևելեան Դարին ու իր մէկ ընկերին դէմ և լուսա և մի՛ խօսեաց , զի մահու մեռանիցիս ձայները կորուան , միշեալ ակարծեաց աղաւառութի՞ն քարոզող մարդոց կողմէն , կամ կողմին կողմէն . հասկցա՞ր հիմա Պարոն լ բարեր , ալ գուն ինչ կուզես նէ ասոնց վրայ երևակայէ կամ կարծիք ըրէ :

Լ. Ի՞նչ պիտի երեակայեմ , ու ի՞նչ կերպ կարծիք կրնամ ընել . յայտնի բան մըն է թէ ասանկ աղաւառ Դարի մը մէջ այդ կերպ անիրաւութիւն մը՝ արդարութիւն ծանչցող , իրաւունք յորդող քաղաքակրթեալ մարդոց համար մեծ վաստութիւն մըն է . ուստի կրնա՞ն ընդունիլ այդպիսմները՝ Աքասապին նման չափ ու բունաւուրի անուն ունենալը . չեմ կարծեր . և ոչ միայն կարծել , այլ մաքիս մէկ անկիւնէն անգամ չեմ կրնար անցընել ասանկ բան . Արդ ընդհանրապէս խօսիլով առ այժմ մէկիդի թողլով , քեզի հետ ասոր վրայ մասնաւորապէս խօսիմք . այսինքն թէ որ ըստածներդ Հայոց նկատմակի է . նէ ահա Պօյշոյ մէջ Հայ օրագիրները , պահնքն Մէծմաւան , Աւերն , Մատիսն , Մեղուն ու Միւնուտին , իրենց կարծիքը աղաւառորեն կը դրեն ու կը հրատարակեն , մէկը բան մը ըստած ունի :

Պ. Եղէկ որ այս բանս լիշելով խօսքովդ բոնուեցալ , որն որ իմ ըստածներուն մեծ փաստ մը ըլլալով գուն ալ պիտի քաջապէս իմանաս թէ՝ այժմ Հայոց մէջ կարծիք յայտնելու արտօնութիւնը ընդհանրապէս ամենուն շնորհուած չէ , այլ զօրսուորագոյնին , և ոչ տկարագոյնին :

Հայոց նախապէս պէտք է սա ալ գիտնալ թէ կարծիքը ըսելով ամեն մարդ խելքին փչածը ընել ըսել չի հետեւիր . ինչպէս հետեւցուցեր են յիշել Հայ օրագիրներէն ոմանք Պարծքերնին կը վկայէ :

Հետակը ըսելու համար , կարծիք յայտնելուն օրինաւորութիւնը՝ Պօյշոյ մէջ երկու Հայ օրագիրներուն վրայ տեսայ , այս է՝ Մէծմունան ու Աւերն . Արդարեւ անուանի Երևակ մըն ալ կայ , բայց կարծեօք Արևելեան Դարին կուսակից քարոզուելով պուլ երկուքն ալ մէկ գատաստանով գատուելուն՝ այս մասին անոր համար ինչ ալ որ ըսեմ , ոմանց առջին կողմնակցութիւն մը ըրած պիտի համարուիմ , այս պատ-

զին հանգերձը փառաւորապէս հաջցունեն . ու
ըսվ իրաւամբ պարծենան ու ծշմարտապէս փա-
ռաւորունին բոլոր քաղաքակրթեալ մարդկանց
առջին . և ալ կարծեմ այն առեն հարկ ըրտար
եօթանասուն փարայի Ս . կամ լ . արծաթա-
գիր մը այն հագուստին օձիքին փայ դնել . Այ-
սանկ հաստատ գիտնան այն երեք օրագիլնեւ-
րուն **ՄԵԾԸՏՈՀՄԵՆ** հրատարակիչ-
ներն ու իրենց համախուները , նաև մանաւանդ
անոնց թեւ թիկունք եղողները : Բայց սական
պիտի բանս թէ՝ այս խօսքերդ բնաւ անոնց ա-
կանջը չի մաներ , ու առանկով իրենց աշխ բն-
քեան՝ ունչ ու են մէկ կէտ մը աւ բել չեն ու զեր ,
այսինքն հանածնին հաներ , ու հաղածնին հա-
գեր են , ալ անգամ մի ալ չեն հաներ ինքնիկեն .
նուն փոփոխած զգեստնին . աղէկ , թողչի հո-
նեն եթէ իրենց գործքերը այն զգեստին կը յար-
մարի . իսկ թէ որ չի յարմարի , ահա այն առեն
Խղճվեռովին թռչնոց առակին նման՝ ժամանակի
գործքով լուսաւորեալ ու քաղաքականացեալ
մարդկանց բազմութիւն օր մը չէ նէ օր մը՝ իրենց
այն խօսքով լուսաւորել ձեւացած , ու գործքով
լուսաւորութենէ բոլորովին հեռի արդիւնք-
նին յայտնի իմաննալով՝ նախանձախնդրութեամբ
մը զերենք այն թանկագին հագուստէն բռնի կը
մերկացնեն . ի՞նչ պիտի ընեն . ան առենը : կա-
րելի բա՛ն է որ մեզի կլեցուցածնին անոնց ալ
կլեցունեն , ըսելով թէ՝ «Չէ» , մէ՛ լուսաւորեա-
լորդին են , պէտք է որ բացը մարդէնց առջին լուսաւոր-
եալ հաշուարութեաւորութեալ և մէր սկզն ըստն ու ը-
տուալ էիւր լուսաւորութեան պարզութեր հանցանէ . և ըստ
ոյն յարդութիւն » . հապա ելեն անոնք ալ յայտնա-
պէս ըսեն թէ՝ « ուր են գործք ձեր լուսաւո-
րութեան ո ի՞նչ պիտի պատասխանեն , և որ բա-
ներով պիտի ցըցունեն իրենց լուսաւորութիւ-
նը ... են , են ըսելով կըլայ :

Օրբինակի ազգագաւ, ես մէկուն խօսքով ել-
լեմ ըսեմ թէ շատ և շատ հարուստ եմ, ան աղ-
ինծիր դառնայ ու ըսէ թէ տուր ու ըսեմն այս ինչ
բանին համար քանի մը հազար դահեկան . ՚ի
հարկէ «ըսւնիմ որ առամ եղեայր ո պիտի պա-
տասխանեմ, ան աղ —եթէ ըսւնիանէ ինչու հա-
մար հարուստ եմ ըսիր — պիտի ըսէ . ան առեն
ես ի՞նչ պիտի կարենամ ըսել անոր, կարելի է
ապագային յօյս մը ցըցունելով սաքանը ըսեմ թէ
«յիրաւի հիմակուան հարստութիւնս խօսքով է,
բայց չըլլար որ ժամանակը այդ հարստութեան
աղբիւրնելը բանալով, ու լինելուն ակէս զիս ալ

Հարստացրւնէ, ու առանկով ես ալ այդ ըսած
բանիդ համար առատ առատ գահեկաններ ըլ-
նորհեմ»:

Վայ խօսքիս վրայ անշուշտ նեղանալով, ու
կարելի է քիչ մ' ալ քիթին տակէն խնդալով —
գնա աղբար բանդ, հիմա ներկայիւ բան մը չու-
նիս, ելքոր ապագային ունենաս՝ այն ատեն ը-
սելիքներդ ու ընելիքներդ ըսէ ու ըսէ — կըսէ
ու կը լմնցնէ խօսքը, և ես ալ առանց ուրիշ մէկ
խօսք մը ըսել կարողանալու՝ գետինը նայելով իր-
մէն քանի մը հապար քայլ հեռանալու կը պար-
տաւորիմ.

Ե յս օրինակ չէ մի հիմնակուան այդ մարդոց
լուսական էնտերակտուան պուանին . . .

Պ. Խնչե՞ր կըսես Պարոն Լրաբեր ; խօսքեւ
ըլք սակաւ իկ, մի կիշառէ ու այնպէս խօսէ . զիւ-
տե՞ս, առ կերպ ազատախօսութիւնդ քեզ ուր
տեղեր կը տանի . անշուշո իմաց տամքեզէ որ
գացիր ու գացիր թնդանոթին բերանը :

1. Πηγὴ ζωής, η οντότητα του θεού.

Պ. Ասոր համար որ առ մարդիկը իրենք զերենք հիսներէն Պլատոնի, նորերէն Ա ամարթինի տեղ են դրեր, գուն կելէս անոնց համար առ կերպ բաներ կը գըտացես, ի՞նչպէս կըլլայ :

Եւ նույն գողատո՞ն, կամարթի՞ն: . . . Եյ
խնդամը մի, զարմանամ մի այդ նմանութեանց գ
վայ Պ. Խմբագիր:

Պ. Կուղես խնդա՞ր, կուզես զարմացի՞ր, զեռ
ևս աղեկը կուզես նէ այդ օրինակի խօսքերդ ալ
վերջացուր ինքնակոչ Պարոն, զի ես քեզի հաշ
մար ու եւաներու հանդիպելու ատեն չունիմ, ես կը
նայիմ որ թերթերուս թիւը կերպով մը լմացու-
նեմ տէ, իսպառ հեռանամ ոս չայ օդագրու-
թեան անիրաւ ու վասնդակից ասպարեզէն, իսկ
դուն աս խօսքերովդ մէջտեղ նորանոր բաներ կը
հանես. ուստի արդարեւ կըսեմ քեզի որ շուտով
փոխես խօսքերդ աղատախօս Պարոն, զի ինչպէս
ըսի ոչ ժամանակիս կարծութիւնը, և ոչ ալ
բաղդը կը ներէ ինձի այդ կերպ երկար ու կը
ոինձեալ ինտիհիներու մէջ մեասանին մանեւր

¶ . Ե՞նչ մեհերսո ընութիւն ունիս եղեր
եղայր, ի՞նչպէս ուրեմն համարձակեր ես խըմ
բաղրութեան պատերազմալից անպափէզը ներ
ուելու առ ընութեամբդ :

Պ. Եց, պարո՞ն պարո՞ն, մեկը գիտես հա-
զարը չի գիտես, ասոր համար խիստ սխալ կար-
ծիք մը ունեցար իմ վրաս, հաստատ գիտնաս
պարօն որ ես քու կարծածիդ պէս չեմ, բայց ինչ

Դիտնաս լրաբեր պարոն, որ ինձ համար մէկը ինչ
որ ըսէ ու ինչ կերպ նախառական խօսքեր ընէ,
(մանաւանդ հայոց մէջէն, որ այժմ մարդ նախա-
տելը ընդհանրապէս սովորութիւն եղած է,
մեծ մասամբ անարժանութեամբ) բնաւ չեմ
զայրանար, մանաւանդ թէ սիրով կը համբերեմ.
բայց այդ անիծեալ կողմանակյութեան խօսքը, որ
անշուշու անկէ կը հետեւ մարդահաճութիւն,
որուն ձնունդն է մամնապաշտութիւն, երբ որ
իմ վրա կուրօրէն կը յարմարցնեն, անտարակոյն
առանց այս վատութեան համբերելու՝ Սուրբ
Գետրոս Ականդարացիին ծանր գաւաղանը գըշ-
լուխնին կինծեցնեմ, ինչպէս որինքն իրեն հերերէն-
ըսողնն գլխաւն կը կոփեցնէր. Այս մասին այժմիկ
այսքանը գիտցիր տէ, որ մը խօսքս գործքով կը
հաստատեմ. Խոկ միւս խօսքիդ համար պարզա-
պէս կըսեմ թէ. Աէր օրագիրը հրատարակուած
օրէն մինչև ցարդ բնաւ մէկու մը դէմ ծանր կամ
արհամարհական խօսք մը ըրած չէ, ինչպէս առ-
ուածներն ալ ըսի՝ բայց ՚ի օրինաւոր կերպիւ կար-
ծիք յայտնելէն. ասկէ ետքը կընէ չըներ ան չեմ
կրնար գիտնալ. Մէջմուային համար կընամ ը-
սելու թէ՝ այս ելքեմն ըրած է, բայց ե՞րբ, որո՞ւ,
կամ ի՞նչ կերպ գրուածքներու գէմ ըրած է
այդ արհամարհական խօսքերը ան ալ գիտե՞ս մի.

Լ. Ե խոտեկը ըսելու համար չեմ գիտեր. որովհետեւ տարիէ մը եւել է հոս ըըլսալու
պատճառաւ չեմ կըցեր զանոնք կարգալու.

Պ. Ուրեմն ասոր վրայօք ես իմ կողմանէս
բան մը ըսուած՝ դուն գնա յիշեալ հինգ օրագիր-
ներուն հրատարակուած երկու տարուան թեր-
թերը ամբողջ կարդա, որոնց մէջ կը գտնես այն
հաստուածները, որոնք անշուշու երկու լոյս կու-
տան քեզի. որն որ մէկով պիտի իմանաս երկու
կողման ունեցած կարծեաց աղաստութեան գաւ-
ղափարներն, ու միւսով՝ Մէջմուային ատեն
ատեն ըրած արհամարհական խօսքերուն ծան-
րութեան աստիճանն ու պարագաները պիտի
բաղգատես՝ միւս երեք օրագիրներուն ըրած
սարսափելի ու ամենածանր խօսքերը աչքիդ առ-
ջն շալելով.

Կաւես սա մէկ երրորդ լոյսն ալ պիտի գըտ-
նես ատոնց մէջ եթէ դիտողութիւն ընես. այս
ինքն՝ թէ որ վերջներուն հրատարակիչները
չուժապէս չըլսալով՝ ուրիշ այնպիսի բարձր աստի-
ճան մը ունենային, որով կարենային խօսքով ըրած
վճռողական սպառնալիքնին գործքով կատարել,

Եստուած հեռի՛ արասցէ, այդ խօսքերուն են
թակայացող օրագիրներն կամ անձինքները այժմ
աշխարհի որ կողմերը կրնային՝ ըլսող.
Ե՛ս ինքնակոչ պարոն լրաբեր, ասոնք ալ իմացա՛ր
ա՛, ալ բաւական է ըսածնիս ալ, ըսելիքներնիս
ալ, ուստի ալ թող զիս, ու դուն գնա դեռ այդ
խօսքելիքներդ քիչ մ'ալ ուրիշներու հետ խօսէ
և այն լուրերդ ալ անոնց հազորդէ. զի ես այ-
սու հետէ անիրաւութեանց հետ պատերազմելու
ո՛չ ժամանակ ունիմ և ո՛չ յօժարութիւն. թող
այն անյալթելի ու անմահ, և միանգամցն համ-
բերող արգարութիւնը՝ ժամանակին անոնց գլու-
խը ճպմէ, ամեն կողմանէ զիրենը խայտառակե-
լով. . . .

Հասկցա՞ր հիմա բարեկամ իմ վերջին խօսքս ալ
ուրեմն սա. վայրիկեանս հեռացի՛ ինձմէ նայիմ.

Լ. Ինչպէս. հեռանալ, ակնո՞ս ուրեմն
քեղի՝ մեծ մեծ խօսուլ և ոչինչ գործող խիբագիրն
Օրագրոյդ առաջին թիւին մէջ գրած զօրաւոր
Շպե՞ր մի նայիմ, թէ հիմակուան ըրտծ ակար
խօսքերուդ. Ուր Արևելեան գարիդ՝ Աղգային
զանազան օգտակար լուրեր հազորդելու, պէտք
եղած ատեն օտար ու անիրաւ յարձակմանց դէմ
պաշտպանութիւն ընելու, կեղծաւորութիւններ
խարէութիւններ երկան հանելու, զնաս հայ-
րենեաց գալունիքներ յայտնելու, ներքին ոչխա-
րազդեստ չայլ բայեկանէր ճանչցնելու ու առոնց
բայուններէն զգուշացնելու յանձն առած պաշտօնն
ու խոտանունքները, և ուր այժմեան քուկին
այդ օրինակ վարժունքդ. Ուր խոտանունք, և
ուր կատարում. Կայիմ ասոր ի՞նչ պիտի ըսես
ու ի՞նչ պիտի պատասխանես.

Պ. Կախապէս՝ ըրած ծանր խօսքերուդ
սիրով կը համբերեմ, երկրորդ՝ մինչև հիմա ը-
սածներէս բան մը չես հասկըցեր պիտի պատաս-
խանեմ, երրորդ՝ Արևելեանիս ցարդ հրատա-
րակուած թիւերը ամբողջ չես կարդացեր պի-
տի ըսեմ:

Լ. Ինչպէս:

Պ. Ինչէն կուզէ՞ մի եա, ժամ մըն է քեզի
հետ ըրած խօսակցութիւննիս ի՞նչ բանի վրայ
էր . . .

Ես քեզի բան մը գրուցեմ պարոն, քուկին
այդ վերջին ըսածներդ նորանոր ու շատ երկար
խօսակցութեանց դուռ մը պիտի բանայ՝ քանի
որ մինչև ցարդ ըսածներուս էական ողին չես
իմացեր, և ուստի այս անդամ ատոնցմէ եւել

նաւանդ թէ բնաւ ինքը չէր, զի ամսմեղը՝ իւր յանիրաւի պատիմը կրած ժամանակին միջալայրը բռն գողը ձեռք անցաւ)։ Ասոր վրայ այն գողոված բանին պահապան եղող մէկ քանի անձինք կերթան Քարոզիչին կը բողոքեն։ ան ալ իր մէկ սիրելին քովը կը կանչէ եւ կը խնդրէ անկէ, որ ներէ այն մարդը (որ բանան էր) հոն կանչելու, ու (զի՞նք զուցինել տալու համար) թեթեւ պատիմ մը տաւլու, առաւել այն պահապաներուն աջք մտնեն ու համար։ (Ըստ մեզ՝ իբր թէ կեանքին մէջ երեւելի գործ մը տեսնելու նկատմամբ)։ Սիրելին կը համի։ Քարոզիչը՝ ալ դուն հոս մի կենար ըսելով զի՞նքը կը ճամբէ։ Մարդը կը բերվի։ Քարոզիչը նախ՝ «առող վրայ նայեցէք՝ առապանձա մասպանձա չը գտնուի» կը ամկոչներուն։ կը նային բան մը չը կայ։ մօտը կը կանչէ մարդը ու մէկ քանի ասլուակ կը զարնէ անոր յանկարծ։ մարդը (զի՞նք արդարացընելու նապատակաւ) բողոքելու համար բերանը չը բացած։ գետինը կը զարնէն զամփ ու կակըսն թէրմեներով (Եռմրուսներով) ձեծել։ մարդը կը պօռաց, ախաղանը կը բերեն։ կը պառկեցնեն մարդը ու հարիւրեն եւել ցուպ կը զարնէն ոտքերուն, յետոյ կարձակեն։ (Զի ահա այս միջոցին էր որ բռն գողը կը բռնուի, գողցած բանը ձեռքն ըլլալով)։

«Քարոզիչը պահպանիչ մը կըսէ մարդուն վըրայ՝ (զի նոյն ատեն ուրիշ բան մը ընելու կարող չէր)։ ու մէկու մը կոնակը տալով իր տեղը կը զըրկեն։

«Մարդը 44 օր հիւանդ պառկելին ետքը՝ քանի մը օր առաջ Պօլիս կը զլկեն, հոն վարպետը քըմիկներու ձեռքով դարձնուելուն։

«Եթէ չը հաւատաք իմ խօսքիս՝ կոնաք երթալ մարդուն այժմեան եղած տեղը (Հաս-քէօյ) ու ձեր աչքով տեսնել հոն իր տունը այդ մարդուն վրայ թէրմեներուն (մանաւանդ եռմրուսներուն) կապուտցած նշանները եւ ոտքերունվրայ ախաղանի չուաններուն տեղը, որ միտերը կտրտած է։ Մարդը հոս եղած ատեն ապրելուն յօյ չը կար։ չը գիտեմ հոդինչպէս է։

«Ենթ Քարոզիչին անհոգութեամբը՝ Գիւղիս Հայերէն մէկ քանին, ուրիշ նոր յանցանք մ'ալ գործած են ուրիշ . . . է եղող անձերու դէմ։ տար համար ալ կարծեմ գրուած է այս ինչ տեղեր եւ անկէ անշուշտ Պատրիարքարանն ալ ։

(1861 Մարտ 25) Ստորագրութիւնը հարկան
1862 Յունիսար Մեղուին քային։
բանին ըլլալը չիւնեմ։

«Տեսնենք (կըսէ Մեղուն) Կրօնական ու Քաղաքական ժողովներին ինչ պիտի ընեն այս եղբարեսն»։

«Մասիսին մէկ թիւին մէջն ալ այս խնդրոյն վրայ բան մը կարդացեր եի, որ մինչեւ անգամ լիւնալ Քարոզիչին ալ այն Գիւղը կենաւուն անկարելիութիւնը կը հաստատէր, բայց . . . :

«Զեմ զիտեր թէ Միւնաւտին ալ այս մասին բան մը գրեր է, որովհետեւ այն բնը օրագիրը ես ոչ կը կարդամ եւ ոչ ալ անունը լսել կուզեմ . . . :

«Կը խնդրեմ Յարգոյ Խմբագիր, որ այժմիկ այս Այլաբանական համառօտ զրութիւնս 'ի սկը արդարութեան երատարակեր, եւ երե հարկ ըլլայ՝ ասոր վրայօր ուրիշ պարզուեն զրութիւն մի ալ կը յուղարկեմ»։

Սնամ եւային։
Տարը զրով կապուելու
ամսուն տնեցող մէկը,
զոր տօնախմբութիւն
չոկտեմբերամսուն մէջ
կը հանդիսավի։

Ես յս ոյցով գրութեան վրայ մէր կորմէն ըլլալու դիտողութիւնները յաջորդ թերթով։

Յ Ե Ն Ո Ւ Ց Ա Ռ Յ Ա Ռ Ո Ւ Ց Ա Կ Ա Ն Բ Ժ Շ Կ Ո Ւ Ց Ա Կ Ա Ն

ՓԱՊԱՐԱՑԺԻ (ՆԱՍԼՋՐՆԵՐՈՒ)

Ես յս օրերս Եւրոպայէն տեսակ մը զարմանալ եւ եկած է, որ ըստ բազուժվկացութեանց մարմնաց վայ գանուած մինչև տասն և ութը քամն կամ աւելի տարաւան կոշտերը անմիջապէս հալեցնելով կը բժշկէ, և գրեթէ Պօլսոյ մէջ մարդ չէնց որ այս ապաստիւթանաց ենթակայութեան չունեցած չը այս ախտուողներուն անձնական անհաջողութեանը հանդիսավոր կը մասնաւ։

Դուն կ սկսուծ մը վայ տեղու համար առ ներու վայդապայնելով կը զանեն նոյն շեղէն, Մահմաւ վաշայի դլուխը, Գալճըլար խանի մէջ թիւ 2 Փարիզու Գրատունը, որուն գինն ալ խիստ աժման ըլլալով մէկ մասը 20 զտերուշի, և ինպէս դործածուելու կերպին վայօր ալ տպալ թուղթ մը կը, որուն մէջ մասնաւոր բայցալութիւն կը արուին, նոյնն ալ մէկան կը նաև դնել։

Խմբագիր-Տնօրին

Մ. Գ. ՏԵՅԻՐՄԵԶՃԵՍԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ո. Յ. ԳԻՒՐԺԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒԹՈՒՆ ՖԻՆԱՆՆԱՐ